

DÉRI DIÁNA

A KÖZNEVELÉSEL ÖSSZEFÜGGŐ FELADATELLÁTÁS: FÓKUSZBAN A NŐI LABDARÚGÓ-AKADÉMIÁK

PUBLIC EDUCATION: FOCUS ON WOMEN'S FOOTBALL ACADEMIES

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola, Eger

Absztrakt

Mind a nemzetközi, mind pedig a hazai női labdarúgás óriási fejlődésen megy keresztül, ami indokolja, hogy a tudományos kutatások fókuszába kerüljön. Hazánkban 2021-től hat államilag elismert labdarúgó-sportakadémia működtet női szakágot is. Jelen kutatás célja, hogy ezen intézményeket vizsgálja köznevelési feladatellátásuk szemszögéből, pedagógiai programok áttekintése útján. A dokumentumelemzésen túl egy kérdőíves felmérés pedagógiai kapcsolódású kérdéseit is felhasználtuk a vizsgálathoz. A kormányrendeleti szintű szabályozás alapján három sportakadémia tartozik az I. kategóriába, vagyis köznevelési intézményt is fenntart, amelyek pedagógiai programjai a strukturális homogenitásuk ellenére különböznek terjedelmi és tartalmi szempontból. Megegyeznek viszont olyan általános etikai normák, mint a csapatszellem, kölcsönös tisztelet és együttműködés hangsúlyozásában. Bár az élsport és a tanulás összehangolása a sportakadémiák prioritása, ahhoz támogató hátteret nyújtanak, az adaptált tanrend megléte, illetve a tanulmányi ösztöndíj lehetősége is a legkevésbé meghatározó motivációs tényezők közé tartozik a megkérdezett edzők, labdarúgók és szülei szerint, de mindenképp pozitív hatásúak. Összességében kutatásunk megerősítette a sportszakma és az iskola közötti folyamatos egyeztetés, összhang fontosságát. A vizsgált dokumentumok a kereteket biztosítják, azonban a működés eltérhet, ezért a lefektetett elvek megvalósulásának céljából jövőbeni kutatásokat tartunk célszerűnek.

Kulcsszavak: köznevelési feladatok, pedagógiai program, női labdarúgás, sportakadémiai rendszer

Abstract

Both international and Hungarian women's football is undergoing enormous development, which justifies it being at the center of scientific research. From 2021, six state-recognized football sports academies have women's disciplines in our country. The purpose of this research is to examine these institutions from the perspective of their public education tasks, by reviewing pedagogical programs. In addition to document analysis, we also used pedagogically related questions from a questionnaire survey for the investigation. Based on the regulations at the government decree level, three sports academies belong to category I, that is, they also maintain public education institutions, whose pedagogical programs, despite their structural homogeneity, differ in terms of scope and content. However, they agree in emphasizing general ethical standards such as team spirit, mutual respect and cooperation. Although the coordination of elite sports and learning is the priority of sports academies, they provide a supportive background for it, the existence of an adapted curriculum and the possibility of a study scholarship are among the least determining motivational factors according to the interviewed coaches, footballers and their parents, but they definitely have a positive effect. Overall, our research confirmed the importance of continuous coordination and harmony between the sports profession and the school. The examined documents provide the framework, however, the operation may differ, therefore we consider it advisable to carry out future research in order to realize the laid down principles.

Key-words: tasks of public education, pedagogical program, women's football, sports academy system

Bevezetés

A 2023. évi Női Labdarúgó Világbajnokságot övező érdeklődést kihasználva a Nemzetközi Labdarúgó Szövetség (FIFA) nyilvánosságra hozta a teljes női labdarúgást áttekintő, 34 ország bevonásával készített jelentését, reflektorfénybe állítva a szakág rendkívüli növekedését és fejlődését. Míg a 2020/2021-es szezonban mindössze 7 ligában működött női labdarúgó-akadémia, a 2021/2022-es bajnokságban ez a szám már 31-re, vagyis több mint négyeszeresére nőtt (FIFA, 2023). Ebbe a nemzetközi trendbe illeszkedik Magyarország is, ahol a sportágak között a női labdarúgók száma emelkedett az egyik legdinamikusabban, 4 év alatt megháromszorozódott (Déri, 2016), illetve 2021-ben létrejöttek az első női labdarúgó-akadémiák.

A labdarúgó-akadémiák jelentőségét bizonyítja, hogy számos profi futballklub – többek között az Ajax Amsterdam, a Barcelona, a Bayern München – ilyen típusú intézmény keretei között látja biztosíthatónak azt a kiemelkedő színvonalú tehetségfejlesztési környezetet, amely által biztosítani tudja sikeres utánpótlás-nevelését (Nesti & Sulley, 2015). Számos kutatás vizsgálta hazánkban is a férfi labdarúgók tehetséggondozásában már régebb óta kiemelt szerepet játszó sportakadémiai rendszerrel összefüggő tapasztalatokat (Rábai, 2019), annak sportolói bázisát, például élettani (Csáki et al., 2017; Soós et al., 2022;), pszichológiai (Kiss et al., 2015) vagy sportpedagógiai szempontból (Bognár & Csáki, 2020; Kiss, 2021; Rábai, 2018), illetve az ott dolgozó edzők oldaláról (Varga et al., 2018).

A megközelítés módját tekintve némileg eltér Fenyő & Rábai (2020) tanulmánya, amely pedagógiai programok elemzésével, illetve az akadémiák oktatási és szociális részlegeinek vezetőivel készített interjúk alapján kívánta feltárni a labdarúgó-akadémiák növendékeit körülvevő életvilág pedagógiai aspektusait. A kutatási háttér kapcsán hiátusként jellemezték a labdarúgó-akadémiák működését meghatározó jogszabályi környezetet.

A sportiskolai és a sportakadémiai rendszer

A 2000-es évek elejére az utánpótlás-nevelés szinte valamennyi területén nagyfokú szervezeti és szakmai erózió következett be, megfogalmazódott egy új, egységes utánpótlás-nevelési rendszer kialakításának az igénye (SIOSZ, 2019). A napi rendszerességgel sportoló, akár napi több edzésen részt vevő gyermekek esetén felmerült a kérdés, hogy miként tudnak a sport területén is megfelelni a követelményeknek, valamint ezzel párhuzamosan a köznevelés rendszerében hogyan tudják teljesíteni tankötelezettségüket is.

E dilemma feloldására került bevezetésre a sportiskola fogalma, amelyet *a sportról* szóló 2004. évi I. törvény (a továbbiakban: Stv.) definiált. Az Stv. 2011. évi módosítása pedig már a sportiskola két típusát különböztette meg: a köznevelési típusú, illetve az egyesületi jellegű sportiskolát. Lehmann (2011) az akkor még tisztázatlan tartalmú sportakadémiákat az egyesületi jellegű sportiskolák körébe sorolja, Fenyő & Rábai (2016) szerint ezen akadémiák aluldefiniált jogszabályi térben működnek, és szervezeti felépítésükre a sokszínűség jellemző.

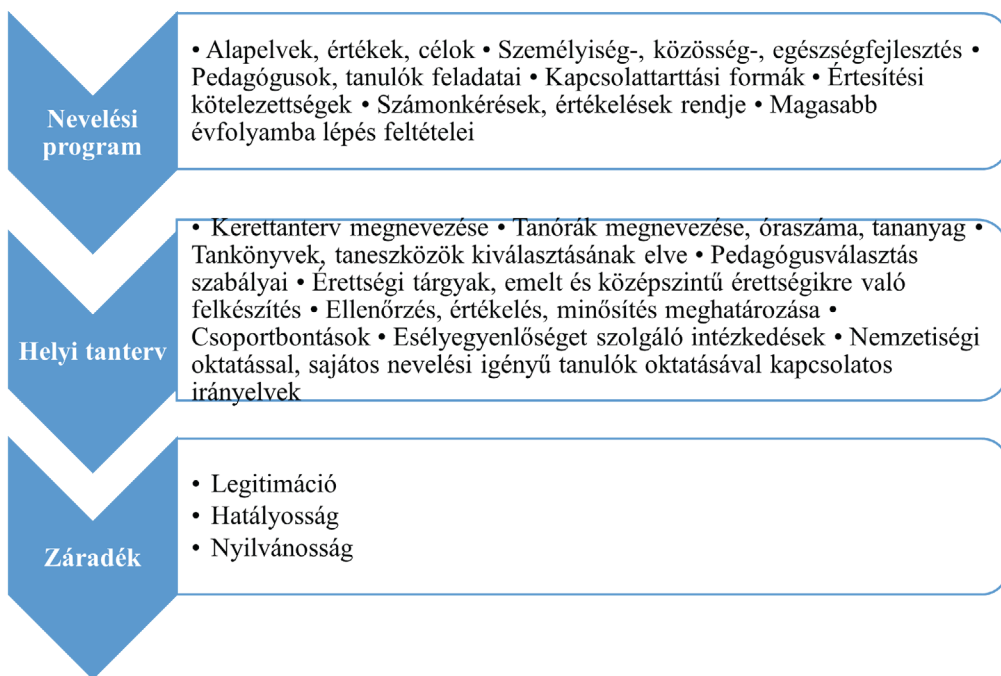
A sportakadémiáknak is feladata, hogy egyidejűleg biztosítsák a tanulók számára a sportkarrier fenntartását és a tankötelezettség teljesítését. Ez utóbbi a sportakadémia keretein kívül, köznevelési intézménnyel együttműködve is történhet. Az Stv. 2019-től nevesíti a sportszervezetek körében a sportakadémiát, amely sportágspecifikus, kiemelkedően magas színvonalú utánpótlás-nevelési, képzési, sporttudományos, sportegészségügyi, infrastrukturális és sportmenedzsment-feltételeket és szolgáltatásokat biztosít, gondoskodik a tehetségkiválasztásról, -gondozásról és -fejlesztésről.

Ezen sportszervezeteknek meg kell felelniük a *sportakadémiákról* szóló 303/2019. (XII. 12.) Korm. rendeletben (a továbbiakban: 303/2019. [XII. 12.] Korm. rendelet) foglalt feltételeknek. A sportakadémiai rendszer bevezetésének célja egy olyan utánpótlás-nevelési rendszer kialakítása, amely egységes, ösztönző, és hosszú távon az adott sportág nemzetközi eredményességét is biztosítani képes. A 303/2019. (XII. 12.) Korm. rendelet meghatározta, hogy labdarúgás sportágban legfeljebb 10 sportakadémia lehet, amelyek közül 2021-től 6 működtet női szakágat. 2022-től további két női akadémia került be ebbe a körbe, így jelenleg 12 labdarúgó-akadémiával köthető keretmegállapodás.

A pedagógiai program szabályozása

A sport és az oktatás integrációja a sportakadémiai rendszer, a tankötelezettség és a pedagógiai program hármásának szoros kapcsolódásaként valósul meg. A pedagógiai program a nevelési-oktatási intézmények szakmai alapdokumentuma. A *közoktatásról* szóló 1993. évi LXXIX. törvény rendelkezései alapján 1998. szeptember 1. napjától minden iskolának **új**, saját pedagógiai program szerint kell végeznie oktató-nevelő munkáját. Baráth (1997) a pedagógiai programok megalkotási kötelezettségét kényszer szülte lehetőségnek nevezi. Kényszer a jogszabályi előírás okán, ugyanakkor lehetőség a tág határok közötti saját döntésre belső szervezeti működésükről, az általuk kínált képzés tartalmáról, a kiválasztott módszerekről és eszközökről egyaránt, ami nagy szabadságot és egyúttal felelősséget is ró a tantestületekre és az intézményvezetőkre. A feladat végrehajtása során előtérbe kerül az alkotó tanár típusa, aki Bárdos (2015) szerint tanártársai, a szaktudomány, az intézmény és a világ számára is alkot.

A pedagógiai program átfogja az iskola működésének minden területét, igazodik az iskola (adott esetben a sportakadémia) egyedi szükségleteihez. A pedagógiai programban elsősorban az iskola tanítóinak és tanárainak „pedagógiai hitvallása” fogalmazódik meg, amely mellett tartalmazza a helyi tantervet (óratervi háló, részletes tananyag, követelmények), azaz az intézményben folyó oktató-nevelő munka curriculumát (Falus & Szűcs, 2021) (1. ábra). Az igazgató a nevelőtestület bevonásával készíti el, és a fenntartó hagyja jóvá. A pedagógiai program fejezetrendjét a *nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról* szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet határozza meg.

1. ábra: A pedagógiai program fő részei
(Forrás: Harmat [2024] alapján saját szerkesztés)

Célmeghatározás

Az elmúlt évek fejlődési tendenciáját, illetve a női labdarúgást érintő kutatások elenyésző számát figyelembe véve szükségessé vált egy újabb neveléstudományi szempontú helyzetkép készítése, kifejezetten a női sportolókat foglalkoztató intézmények vetületében, amelyhez korábbi kutatásaink (Déri, 2015; Déri et al., 2024; Kiss et al., 2022) megfelelő kiindulópontul szolgáltak. Mindezek alapján célunk, hogy pedagógiai programjaikon keresztül bemutassuk a női labdarúgó-akadémiák és a köznevelés kapcsolódását.

Módszerek

Minta

A vizsgálat kiterjedt valamennyi, a 303/2019. (XII. 12.) Korm. rendelet szerint államilag elismert, 2021 őszén érvényes és hatályban lévő sportakadémiai keretmegállapodással rendelkező labdarúgó-sportakadémiára, amely női szakágat működtetett (n = 6): (1) DVTK

(Diósgyőr), (2) Fehér Miklós Labdarúgó Akadémia – FMLA (Győr), (3) FTC (Budapest), (4) Illés Akadémia (Szombathely), (5) MTK (Budapest), (6) Puskás Akadémia (Felcsút).

A kutatás kvantitatív része három almintára terjedt ki, a sportakadémiák női labdarúgói (n = 262), edzőik (n = 37) és szülei (n = 218) vettek részt benne. A kutatás folyamán 3 különböző korosztály (U15, U17 és U19) játékosai kerültek megszólításra. A populációra vetítve a részvételi arány a következőképpen alakult: az összes labdarúgó 78%-a, az edzők 100%-a, míg a szülők 65%-a vett részt a kutatásban.

Valamennyi akadémia vezetője jóváhagyta a kutatást. A játékosok szülei/gondviselői írásban járultak hozzá gyermekük vizsgálatban történő részvételéhez. (A kutatásetikai engedély száma: RK/1402/2023.) A kutatásban történő részvétel önkéntes volt, a válaszok anonim módon kerültek rögzítésre.

Adatfelvétel

Jelen kutatás eredményessége szempontjából a legcélszerűbb eszköz a dokumentumelemzés és a kérdőíves felmérés alkalmazása volt. A dokumentumelemzés részét képezte az oktatási intézmények pedagógiai programjai mellett a vonatkozó szabályozások áttekintése és elemzése is.

A kérdőívek zárt kérdéseket tartalmaztak, amelyekre adott válaszokhoz négyfokú Likert-skálát alkalmaztunk. Az 1-es érték jelentette a kérdéssel vagy meghatározással való teljes egyet nem értést, a 4-es érték pedig az állítással való teljes egyetértést. A páros skála használatával a cél az ún. kényszerválasztás elérése volt, hogy a válaszadó mindenképpen formáljon véleményt, így kizárva a semlegességet (Zerényi, 2016).

Az adatfelvétel 2021 őszén zajlott, a játékosok és az edzők esetében hétköznap, felkészülési időszakban, az alábbi helyszíneken: (1) Budapest (FTC, MTK), (2) Diósgyőr (DVTK), (3) Felcsút (Puskás Akadémia), (4) Győr (FMLA), (5) Szombathely (Illés Akadémia). A szülők otthonukban töltötték ki a kérdőíveket, amelyeket visszajuttattak a felmérést végző személyekhez. Az adatfelvétel saját szerkesztésű, papíralapú kérdőívek használatával történt, amelyen két kérdéscsoport került bemutatásra összesen 19 kérdéssel: a sportakadémia választásának háttere és a sportakadémia működési tényezői. A választásra irányuló kérdéseket a szülők és sportolók töltötték ki, míg a működésre irányuló kérdéseket mindenki.

Adatelemzés

Az elméleti háttér vizsgálata során – amely jelen kutatás esetében kiterjedt a jogszabályi környezet változásának áttekintésére – elsőként felmértük, kapnak-e segítséget a női sportakadémiák iránymutatás, konkrét szabályozás formájában a köznevelési feladataik ellátása érdekében. A vizsgálat második lépéseként besorolásra kerültek a női labdarúgó-sportakadémiák a közneveléssel összefüggésben a 303/2019. (XII. 12.) Korm. rendeletben meghatáro-

zott követelmények alapján (1. táblázat). Ezt követően azon intézmények kerültek fókuszba, amelyek teljesítették az I. kategóriához szükséges feltételeket, vagyis a sportakadémia működtetése mellett fenntartják azt az iskolát és kollégiumot, ahol a sportoló tanulmányi kötelezettségét teljesíti, és amelynek kollégiumi ellátását a sportoló igénybe veheti. Ezen esetekre vonatkozóan vettük górcső alá az iskolák pedagógiai programját.

Kategória	Akadémiát működtet	Kollégiumot tart fent	Iskolát tart fent
I.	✓	✓	✓
II.	✓	✓	-
III.	✓	-	-

1. táblázat: A sportakadémiák besorolása a 303/2019. (XII. 12.) Korm. rendelet szerint

(Forrás: saját szerkesztés)

Az elemzés során felállítottuk azokat a vizsgálati szempontokat, amelyeket feltétlenül fel kell mérni egy pedagógiai program áttekintése során. Az összehasonlító vizsgálatban segítségünkre volt az Oktatási Hivatal által a köznevelési intézmények alapdokumentumaiknak felülvizsgálatához kiadott 2024. évi módszertani útmutató, illetve a Fenyő & Rábai (2020) tanulmányában használt szempontrendszer. A pedagógiai programokat formai és tartalmi oldalról is áttekintettük, a következő kérdések mentén:

- Milyen terjedelembeli különbségek mutatkoznak?
- Milyen a dokumentumok tagoltsága?
- Milyen a dokumentumok nyelvezete?
- Milyen szerkezetbeli különbségek vagy azonosságok jelennek meg?
- Mennyiben jelennek meg a női szakággal összefüggő sajátosságok?

A kérdőívek esetében leíró statisztikát és különbözőségvizsgálatot végeztünk. A csoportok közti különbséget kétmintás t-próbával, illetve egy szempontos varianciaanalízissel (ANOVA) vizsgáltuk, szignifikanciaszintnek a társadalomtudományi kutatásokban általánosan alkalmazott hibahatárt ($p < 0,05$) vettük alapul. Az adatelemzéshez az IBM SPSS Statistics 29.0 statisztikai programot használtuk.

Eredmények

Női labdarúgó sportakadémiák besorolása

A 303/2019. (XII. 12.) Korm. rendelet a közneveléssel összefüggő feladatellátás három szintje szerint tesz különbséget a sportakadémiák között. A legmagasabb kategóriába sorolt sportakadémia saját maga működtet iskolát és kollégiumot is, ahol a sportoló tanulmányi kötelezettségét teljesíti, és amelynek kollégiumi ellátását igénybe veheti. Ezen I. kategóriájú sportszervezetnek be kell nyújtania az iskola pedagógiai programját az „Államilag elismert sportakadémia” megnevezés használatát lehetővé tevő keretmegállapodás megkötése érdekében. A 2. táblázat a vizsgált női labdarúgó-akadémiákat mutatja be e szempontrendszer szerint. A hat sportakadémia közül három (FMLA, Illés Akadémia, Puskás Akadémia) esik az első kategóriába, tehát ezek esetében beszélhetünk saját pedagógiai programról.

Kat.	Akadémia csapata	Település	Államilag elismert férfi szakág	Államilag elismert női szakág	Kollégiumot tart fent	Iskolát tart fent
I.	FMLA	Győr	2019-től	2021-től	✓	✓
I.	Illés Akadémia	Szombathely	2019-től	2021-től	✓	✓
I.	Puskás Akadémia	Felcsút	2019-től	2021-től	✓	✓
II.	MTK	Budapest	2019-től	2021-től	✓	-
III.	DVTK	Diósgyőr	2019-től	2021-től	-	-
III.	FTC	Budapest	2019-től	2021-től	-	-

2. táblázat: A női labdarúgó-sportakadémiák áttekintése

(Forrás: saját szerkesztés)

A pedagógiai program oldaláról

A három akadémiai gimnázium (Fehér Miklós Labdarúgó Akadémia Gimnáziuma, Illés Akadémia Gimnáziuma, Felcsúti Leteney Lajos Gimnázium) pedagógiai programjainak összehasonlítása során számos hasonlóságot és eltérést is tapasztaltunk. Bár két esetben (Fehér Miklós Labdarúgó Akadémia Gimnáziuma, Illés Akadémia Gimnáziuma) egységes szerkezetben tartalmazza a dokumentum az akadémiai kollégium pedagógiai programját is, jelen áttekintés azokra nem terjed ki.

A programok struktúrája, nyelvezete analógiát mutat. Szintén elmondható valamilyeni akadémiaiáról, hogy a pedagógiai programok hozzáférhetősége biztosított, az akadémia honlapjáról is könnyen elérhetők.¹ Terjedelmüket (oldalszám: 91, 108, 84), illetve

¹ Fehér Miklós Labdarúgó Akadémia Gimnáziumának pedagógiai programja: https://fmla.hu/uploads/oth/pedagogiai_program_2020.pdf

részletezettségüket tekintve (fejezetszám: 54, 43, 33) ugyanakkor eltérés mutatkozik a dokumentumok között a strukturális homogenitás ellenére (3. táblázat).

Akadémia	Gimnázium	Elfogadás/ módosítás éve	Oldalszám	Fejezetszám
FMLA	Fehér Miklós Labdarúgó Akadémia Gimnáziuma	2020	91	54
Illés Akadémia	Illés Akadémia Gimnáziuma	2022	108	43
Puskás Akadémia	Felcsúti Letenyey Lajos Gimnázium	2011/2018	84	33

3. táblázat: Az I. kategóriás labdarúgó-akadémiák pedagógiai programjainak összehasonlítása formai tényezők alapján (Forrás: saját szerkesztés)

Szintén különböznek a pedagógiai program elfogadásának (módosításának) időpontját illetően is. Míg a Fehér Miklós Labdarúgó Akadémia Gimnáziuma, valamint az Illés Akadémia Gimnáziuma pedagógiai programjának elfogadása az államilag elismert akadémiai státusz megszerzését követő dátum, addig a Felcsúti Letenyey Lajos Gimnázium esetében ez korábbi. A szombathelyi intézmény létrehozásának indokaként kifejezetten a női szakág megjelenését nevesíti a pedagógiai program.

„... az Illés Akadémia ... akadémiai rendszerébe beintegrálta a női labdarúgás utánpótlás-nevelését is. Így a létszámában megnövekedett, összetételében színesebbé váló fiatal sportemberek iskolai képzésének mikéntje új megoldást követelt. A Kuratórium a gimnázium indítása mellett döntött ...” (Illés Akadémia Gimnáziuma, p. 15).

Az iskolák célkitűzései között ugyanez a kettősség figyelhető meg. A Fehér Miklós Labdarúgó Akadémia Gimnáziuma, valamint az Illés Akadémia Gimnáziuma kiemelt céljaként a sportemberré nevelést definiálja, szinte szó szerint megegyezően fogalmazva, viszont a Felcsúti Letenyey Lajos Gimnázium céljai között nem jelenik meg kapcsolódás a sportolói képzéshez.

„Kiemelt célunk tanulóink sportemberré nevelése, tudatos sportolói személyiség kialakítása, testi és lelki egészségük párhuzamosan történő fejlesztése” (Fehér Miklós Labdarúgó Akadémia Gimnáziuma, p. 12).

Illés Akadémia Gimnáziumának pedagógiai programja:

<https://www.illesgimnazium.hu/wp-content/uploads/2023/05/PEDPROG.pdf>

Felcsúti Letenyey Lajos Gimnázium pedagógiai programja:

<https://letenyeyiskola.hu/storage/n2EDGHXQJSp9CdmHtMEbAivSvTPF7dkJf8qrNBSW.pdf>

„Kiemelt célunk tanulóink sportemberré nevelése, tudatos sportolói személyiségük kialakítása, testi és lelki egészségük párhuzamosan történő fejlesztése” (Illés Akadémia Gimnáziuma, p. 18).
 „Iskolánkban folyó pedagógiai munka alapvető nevelési célkitűzése, hogy a személyiségfejlesztés szempontjából kiemelten fontos értékeket tanulóink elsajátítsák” (Felcsúti Letenyey Lajos Gimnázium, p. 9).

Ez az iskolák közötti különbség végigvezethető a deklarált elvek esetében is. A sporttevékenységgel kapcsolatos tényezők a Fehér Miklós Labdarúgó Akadémia Gimnáziumának, valamint az Illés Akadémia Gimnáziumának pedagógiai programjában kapnak hangsúlyt. Ennek igazolásaként két elvet lényeges kiemelni: a sportolói léthez való igazodás elvét, valamint a sportszakma és iskola közötti folyamatos egyeztetés, azaz az összhang elvét.

„Célunk olyan munkarend kialakítása volt, amely maximálisan tud alkalmazkodni az egyesületben sportoló tanulók megnövekedett edzésidejéhez” (Fehér Miklós Labdarúgó Akadémia Gimnáziuma, p. 5).

„Klubfilozófiánk alapja a pozitív tanulási környezet biztosítása, a pedagógiai program azonosulása a sportolói életvitellel, vagyis az, hogy az oktatás felépítése a futballszakmai munka köré épüljön” (Illés Akadémia Gimnáziuma, p. 11).

„A sportegyesülettel való folyamatos egyeztetés, összhang a siker érdekében elkerülhetetlen” (Fehér Miklós Labdarúgó Akadémia Gimnáziuma, p. 11).

„Család, iskola, sportszakma között folyamatos egyeztetés, összhang szükséges” (Illés Akadémia Gimnáziuma, p. 17).

Ugyanakkor teljes egyetértés mutatkozik abban, hogy az eredményes labdarúgók nevelésén túl, azzal párhuzamosan rendkívül fontos a civil szakmákra történő felkészítés, adott esetben a felsőfokú továbbtanulási lehetőségek segítése. Ez valamennyi középiskola pedagógiai programjában deklarálásra került, hangsúlyos elemként megjelenítve.

„Fő nevelési-oktatási feladatunk az általános műveltség megalapozása, valamint az érettségi vizsgára és a felsőfokú iskolai tanulmányok megkezdésére, a pályaválasztásra felkészíteni a tanulóinkat, valamint kialakítani a diákokban az élethosszig tartó tanulás igényét és az erre való készséget, képességet” (Fehér Miklós Labdarúgó Akadémia Gimnáziuma, p. 13–14).

„Fel kell készíteni a játékosokat a futballkarrier mellett a civil életre is, hogy megállják helyüket a társadalomban a sportpályafutásuk befejezése után. További célunk a gimnáziumban jó tanulmányi eredménnyel végző labdarúgók felsőfokú továbbtanulási lehetőségének segítése” (Illés Akadémia Gimnáziuma, p. 10–11).

„Intézményünk [...] lehetőséget kínál a korszerű szakmai ismeretek elsajátítására és az érettségien kívül piacképes szakmák megszerzésére. [...] A gimnáziumi képzés a közép- és emelt szintű érettségire való felkészítésen túl elsődlegesen főiskolákra, egyetemekre készít fel” (Felcsúti Letenyey Lajos Gimnázium, p. 5–7).

Kiemelésre és csoportosításra kerültek továbbá azok a gondolati elemek, amelyek minden egyes pedagógiai program esetében felfedezhetőek voltak. Ilyenek a küldetésnyilatkozatban leggyakrabban használt kifejezések: csapatszellem, kölcsönös tisztelet, együttműködés. Ezek mind alapvető, a sportolói létén túlmutató emberi értékek.

„Célunk együttműködni, csapat- és csoportmunkában dolgozni tudó játékosok nevelése, ERŐS csapatszellem építése és fenntartása” (Illés Akadémia Gimnáziuma, p. 11).

„Olyan iskolát és kollégiumot szeretnénk, ahol a diák és a tanár kölcsönös tisztelettel van a másik iránt” (Illés Akadémia Gimnáziuma, p. 13).

„Az osztályfőnök kapcsolatot tart, együttműködik a tanulók edzőivel” (Fehér Miklós Labdarúgó Akadémia Gimnáziuma, p. 17).

„A három alapvető cél és az értékrendszer szintézise [...] a pedagógusok, edzők és diákok együttműködésében valósulhat meg” (Illés Akadémia Gimnáziuma, p. 18).

A három akadémiai gimnázium pedagógiai programjának tartalmi összehasonlítását a 4. táblázat foglalja össze a kulcsfogalmak kiemelésével. A lényegi elemek két nagy csoportban kerültek áttekintésre, egyrészt a sportolói léttel összefüggésben, másrészt az általános etikai normákat szem előtt tartva.

	Fehér Miklós Labdarúgó Akadémia Gimnáziuma	Illés Akadémia Gimnáziuma	Felcsúti Letenyey Lajos Gimnázium
Sportemberré nevelés	x	x	-
Sportolói léthez való igazodás	x	x	-
Sportszakma és iskola közötti folyamatos egyeztetés	x	x	-
Civil szakmákra történő felkészítés	x	x	x
Csapatszellem	x	x	x
Kölcsönös tisztelet	x	x	X
Együttműködés	x	x	X

4. táblázat: A pedagógiai programok oktatási-nevelési céljaival összefüggésben használt kulcsfogalmainak kiemelése

Sportakadémia: preferencia és működés

Arra a kérdésre, hogy miért folytatta a labdarúgó sportpályafutását sportakadémián, kilenc válaszalternatívát értékelték a hat női akadémia labdarúgói és a szülők. Legfontosabbnak jelölték meg, hogy *a sportakadémiai rendszerben jobban lehet fejlődni* ($M = 3,51 \pm 0,770$) (5. táblázat). A megkérdezettek a legkevésbé motiváló állításként jellemezték azt, hogy *a sportakadémiai rendszerben a tanulás és az edzés jobban összeegyeztethető* ($M = 3,08 \pm 1,004$), hogy *a sportakadémiai rendszerben biztosított a szállás* ($M = 2,82 \pm 1,145$), illetve *a 4,00 feletti tanulmányi átlaggal rendelkező sportoló ösztöndíj lehetőségét* ($M = 2,77 \pm 1,163$). A kétmintás t-próba elemzés alapján elmondható, hogy nem volt statisztikai különbség a labdarúgók és szüleik véleménye között.

	Σ	Labdarúgó	Szülő	t	p
	M \pm SD (n = 480)	M \pm SD (n = 262)	M \pm SD (n = 218)		
A sportakadémiai rendszerben jobban lehet fejlődni.	3,51 \pm 0,770	3,57 \pm 0,733	3,44 \pm 0,808	1,888	0,060
A sportakadémiai rendszerben nagyobb a szakmai stáb (erőnléti edző, orvos, dietetikus, gyúró stb.).	3,43 \pm 0,906	3,44 \pm 0,877	3,42 \pm 0,943	0,258	0,796
A sportakadémiai rendszerben jobbak a létesítményfeltételek.	3,31 \pm 0,866	3,34 \pm 0,813	3,29 \pm 0,928	0,590	0,555
A sportakadémiai rendszerben jobb a felszerelés és az eszközellátottság.	3,30 \pm 0,872	3,27 \pm 0,844	3,33 \pm 0,905	-0,684	0,494
A sportakadémiai rendszerben ugyanolyan körülmények között focizhatnak a lányok, mint a fiúk.	3,24 \pm 0,959	3,25 \pm 0,907	3,24 \pm 1,020	0,109	0,914
Sportakadémiáról könnyebb jó csapathoz igazolni.	3,08 \pm 0,962	3,13 \pm 0,899	3,01 \pm 1,032	1,273	0,204
A sportakadémiai rendszerben a tanulás és az edzés jobban összeegyeztethető.	3,08 \pm 1,004	3,03 \pm 0,956	3,14 \pm 1,057	-1,172	0,242
A sportakadémiai rendszerben biztosított a szállás.	2,82 \pm 1,145	2,81 \pm 1,135	2,83 \pm 1,159	-0,157	0,875
A 4,00 feletti tanulmányi átlaggal rendelkező sportoló ösztöndíjban részesülhet.	2,77 \pm 1,163	2,73 \pm 1,154	2,82 \pm 1,176	-0,827	0,408

5. táblázat: Miért folytatta a labdarúgó sportpályafutását sportakadémián?

A sportakadémia magas szintű működéséhez biztosított tényezők értékelése alapján az edzők felkészültségét ($M = 3,63 \pm 0,740$), valamint a szakmai stáb (erőnléti edző, orvos, dietetikus, gyúró stb.) felkészültségét ($M = 3,57 \pm 0,784$) emelték ki a labdarúgók, az edzők és a szülők (6. táblázat). A válaszadók a játékos fizikai aktivitásához közvetlenül nem kapcsolódó oktató-nevelő tevékenységet ($M = 3,14 \pm 0,803$), a kollégiumi ellátást ($M = 3,09 \pm 1,053$), valamint a tanrendet ($M = 3,05 \pm 0,951$) tartották a legkevésbé biztosítottnak. A csoportok között szignifikáns különbség nem volt kimutatható a varianciaanalízis alapján.

	Σ	Labdarúgó ^a	Edző ^b	Szülő ^c	F	p
	M \pm SD (n = 517)	M \pm SD (n = 262)	M \pm SD (n = 37)	M \pm SD (n = 218)		
Edzők felkészültsége	3,63 \pm 0,740	3,61 \pm 0,723	3,65 \pm 0,753	3,65 \pm 0,761	0,191	0,826
Szakmai stáb (erőnléti edző, orvos, dietetikus, gyúró stb.) felkészültsége	3,57 \pm 0,784	3,56 \pm 0,749	3,70 \pm 0,740	3,55 \pm 0,831	0,602	0,548
Sportegészségügyi szolgáltatások	3,52 \pm 0,818	3,50 \pm 0,762	3,65 \pm 0,753	3,51 \pm 0,891	0,537	0,585
Játékosok egyéni képeségfejlesztése	3,49 \pm 0,782	3,50 \pm 0,736	3,46 \pm 0,931	3,47 \pm 0,810	0,121	0,886
Akadémia képzési, felkészítési programja	3,47 \pm 0,798	3,48 \pm 0,741	3,46 \pm 0,989	3,46 \pm 0,832	0,021	0,979
Felszerelés és eszközellátottság	3,44 \pm 0,779	3,37 \pm 0,755	3,38 \pm 0,861	3,53 \pm 0,787	2,668	0,070
Létesítmény-feltételek	3,33 \pm 0,827	3,27 \pm 0,798	3,27 \pm 0,838	3,41 \pm 0,856	1,777	0,170
A játékos fizikai aktivitásához közvetlenül nem kapcsolódó oktató- nevelő tevékenység	3,14 \pm 0,803	3,11 \pm 0,779	3,16 \pm 0,834	3,16 \pm 0,828	0,180	0,835
Kollégiumi ellátás	3,09 \pm 1,053	3,08 \pm 1,049	3,22 \pm 0,886	3,07 \pm 1,086	0,315	0,730
Tanrend	3,05 \pm 0,951	2,99 \pm 0,910	3,11 \pm 1,048	3,10 \pm 0,983	0,858	0,425

6. táblázat: A sportakadémia magas szintű működéséhez biztosított tényezők értékei a labdarúgók, az edzők és a szülők szerint

Megbeszélés

Jelen kutatásban mind a stratégiai, mind pedig a szervezeti szintű eljárási dokumentumok áttekintésével igyekeztünk pontosabb képet kapni a női labdarúgó-akadémiák közneveléssel összefüggő feladatellátásáról. Az államilag elismert sportakadémiák kötelezettségei a vizsgált időszakban kormányrendeleti szinten kerültek meghatározásra. Megállapítást nyert, hogy a szakpolitikai dokumentumok egyértelműen rögzítik ezen intézmények működési feltételeit. A követelmények sorában az I. kategóriába tartozó, azaz köznevelési intézményt is fenntartó sportakadémiáknak vállalniuk kell pedagógiai programjuk benyújtását. Ez utóbbi jogszabályi kötelezettség jól jelzi a pedagógiai programok fontosságát.

A feltételnek megfelelő három – női szakágat is működtető – sportakadémia (FMLA, Illés Akadémia, Puskás Akadémia) esetében megfigyelhető volt, hogy a pedagógiai programok a jogszabályok mentén készültek el, rögzítve az oktatási-nevelési célokat és feladatokat. Felépítésben nagyon közel állnak egymáshoz, eltérés abban mutatkozik meg, hogy bizonyos fejezetek szűkebben vagy bővebben kerültek megfogalmazásra. Tartalmi különbséget a sportolói léthez kapcsolódó megfogalmazások megjelenése, illetve annak hiánya jelentett. Az intézmények a viselkedésre vonatkozó követelményeket egyöntetűen kiterjesztik a pályán kívüli területekre is.

A pedagógiai program egy önmeghatározás, ezért elengedhetetlen, hogy része legyen a sport, a sporttevékenységgel kapcsolatos reláció, amely minden esetben teljesült – bár jelentősen eltérő hangsúllyal. Az akadémiák közül kiemelkedett az Illés Akadémia abból a szempontból, hogy kifejezetten a női labdarúgás utánpótlás-nevelésének bevezetése miatt indította gimnáziumát, a női szakág megjelenésére adott válaszként.

A hat női labdarúgó-akadémiát vizsgálva kijelenthető, hogy mind a sportpályafutás sportakadémián történő folytatását befolyásoló, mind pedig a sportakadémia magas szintű működéséhez biztosított tényezők közül a közneveléssel összefüggő feladatellátáshoz kapcsolódókat ítélték a válaszadók a legkevésbe fontosnak. Ugyanakkor valamennyi tényezőt inkább pozitív irányba hatónak tartották a döntés során. A leglényegesebbnek, illetve a legmagasabb szintűnek a személyi feltételekkel összefüggő tényezőket értékelték (pl. edzők, szakmai stáb felkészültsége). Összességében elmondható, hogy a sportakadémiákon valamennyi felsorolt tényezőt biztosítottnak tartják.

A korábban „tisztafogalmú és tartalmú sportakadémiák” (Lehmann, 2011, p. 71) után 2019-től egzakt módon definiálja a sportakadémiát az Stv. A labdarúgó-sportegyesületek által addig önkényesen használt akadémiai elnevezéshez képest bevezetésre került az államilag elismert sportakadémia kategóriája. Elmondható, hogy Fenyő & Rábai (2016, 2020) vizsgálatához viszonyítva kutatásunk során már rendezett jogszabályi háttér segítette a munkát.

A pedagógiai program nem statikus, hanem dinamikus dokumentum, vagyis rugalmasan alkalmazkodik az iskola változó külső és belső körülményeihez, környezetéhez, a változó igényekhez és lehetőségekhez. Mindazonáltal fontos, hogy a pedagógiai programok egységes alapelvekre épüljenek, amihez iránymutatás ad a jogszabályi háttér és az abban foglalt követelmények. Ezentúl elvárás, hogy megfeleljenek a kettős karrier követelményeknek, ugyanakkor tükrözzék saját pedagógiai krédójukat az iskolák. A vizsgált pedagógia programok megfelelnek a Hoffmann (1994) által definiált követelményeknek: tárgyyszerű, világos és egyértelmű megfogalmazásúak.

A fiataloknak sokszor választaniuk kell a tanulás és a sport gyakorlása között. Ezért is rendkívül fontos, hogy a pedagógiai programban rögzített módon biztosított legyen az intézményesített kapcsolat az emelt szintű sportszakmai képzés és a köznevelés intézményrendszere között a fokozott sporttevékenységgel együtt járó terhelés, időbeosztás rugalmas kialakítása céljából, ily módon lehetőséget biztosítva, hogy egyenlő esélyekkel indulhassanak a sportoló tanulók tanulmányi téren a nem élsportoló kortársaikkal. Kutatásunk megerősíti a sportszakma és az iskola közötti folyamatos egyeztetés, összhang fontosságát (Nielsen et al., 2020; Nikander et al., 2020).

A vizsgált iskolák mindegyike fontos célként tűzte ki, hogy sportoló tanulóik alkalmassá váljanak bármely felsőoktatási intézménybe, való továbbtanulásra. Tanulmányok kiemelik, hogy a kettős karrier nemcsak a sportolók későbbi foglalkoztatási lehetőségeit javítja, hanem elősegíti a pszichológiai jólétet is, mivel a sport utáni életre való felkészülés csökkenti a karrier vége utáni bizonytalanságot (Quinaud et al., 2022; Sallen et al., 2023). Szükséges tehát, hogy a hosszú távú sportolói pályafutás megalapozása mellett az oktatási elvárásoknak is megfeleljenek az akadémisták, az opcionális karrierválasztás lehetőségét fenntartva.

Tekintettel arra, hogy a sportakadémiák és az iskolák között fennálló kapcsolatrendszer hatékonyságát növeli a pedagógusok és a sportszakemberek folyamatos kommunikációja, kölcsönös informálódása, javasoljuk ezt szervezettebb és tartalmasabb formában megvalósítani. Ennek módja lehet a pedagógusok részvétele az edzéseken és mérkőzéseken vagy az edzők részvétele a nevelőtestületi és szülői értekezleteken. Az a tény, hogy a megkérdezettek a legkevésbé motiváló állításként jellemezték a sportakadémiai rendszerben a tanulás és az edzés összeegyeztethetőségét, arra utal, hogy további erősítésre szorul ez az irány a gyakorlatban és a tudományban is.

Fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy a vizsgált dokumentumok a kereteket biztosítják a sporttevékenység és az iskolai kötelezettség optimális összehangolása céljából, azonban a működés eltérhet az elvektől. Továbbra is kérdés az, hogy a magyar labdarúgó-akadémiák a sportági szakképzés mellett a pedagógiai aspektusokra mekkora figyelmet fordítanak. Jelen kutatás felderítő célú volt, amely alapján további empirikus kutatások valósulhatnak meg. Célszerű lenne a deklarált célok és a valós gyakorlat közötti esetleges eltérésekre

fókuszálni – hiszen az elvek gyakorlati megvalósulása még fontosabb a dokumentumban való megjelenésnél –, illetve vizsgálni a tanrenddel összefüggő vélemények hátterét. Fontosnak tartunk továbbá egy utánkövetést, hiszen ebben a tanévben végez a gimnáziumok első osztálya.

Végezetül szeretnénk leszögezni, hogy óriási lépés a magyar női labdarúgás számára az a lehetőség, hogy immár a lányok is akadémiai képzést kaphatnak, és élvezhetik annak előnyeit, hogy egy minőségi utánpótlás-nevelést biztosító képzési rendszerben gondoskodnak a növendékek felkészítéséről és versenyeztetéséről, valamint segítséget nyújtanak a tankötelezettség teljesítésének és az élsportnak az összehangolásában.

Felhasznált irodalom

- Baráth, T. (1997). Iskolafilozófia és pedagógiai program. In: T. Baráth & E. Golnhofér (Eds.) *Iskolavezetés és fejlesztés II*. JATE, Szeged. 1–83.
- Bárdos, J. (2015). A tanári lét dimenziói, különös tekintettel a tudós tanárookra. *Pedagógusképzés*, 12-13(41-42), 47–68. <https://doi.org/10.37205/TEL-hun.2014-2015.03>
- Bognár, J., & Csáki, I. (2020). Kiemelt akadémiai rendszer labdarúgóinak véleménye a sportágválasztásról, sikerességről és az edzői szerepekről. *Magyar Pedagógia*, 120(3), 229–246. <https://doi.org/10.17670/MPed.2020.3.229>
- Cardno, C. (2018). Policy document analysis: A practical educational leadership tool and a qualitative research method. *Educational Administration: Theory and Practice* 24(4), 623–640. <https://doi.org/10.14527/kuey.2018.016>
- Csáki, I., Szakály, Zs., Fózser-Selmeci, B., Kiss, Z., & Bognár, J. (2017). Psychological and anthropometric characteristics of a Hungarian elite football academy's players. *Physical Culture and Sport Studies and Research*, 73(1), 15–26. doi: 10.1515/pcssr-2017-0002
- Déri, D. (2015). The pedagogue-coach as a determinant factor of football talent development. *Studia UBB Educatio Artis Gymnasticae*, 60(2), 85–94.
- Déri, D. (2016). A női labdarúgás története: Európa, mint a sportág bölcsője. *Testnevelés, sport, tudomány*, 1(1), 70–79. <https://doi.org/10.1515/pcssr-2017-0002>
- Déri, D., Bognár, J. & Trzaskoma-Bicsérdy, G. (2024). Pedagógiai szempontú elvárások az edzőkkel szemben – fókuszban a női labdarúgó akadémiaik. *Magyar Pedagógia*, 124(2), 1–18. <https://doi.org/10.14232/mped.2024.2.71>
- Falus, I., & Szűcs, I. (2021). *Didaktika*. Akadémiai Kiadó. <https://doi.org/10.1556/9789634547211>

- Fenyő, I., & Rábai, D. (2016). A sporttehetség-gondozás jogszabályi környezete – a sportakadémiák Magyarországon. In K. Kovács (Ed.), *Értéktéremtő testnevelés: Tanulmányok a testnevelés és a sportolás szerepéről a Kárpát-medencei fiatalok életében*. Debreceni Egyetemi Kiadó, 65–88.
- Fenyő, I., & Rábai, D. (2020). A General Overview of the Educational Programmes of the Hungarian Football Academies. *Central European Journal of Educational Research*, 2(2), 101–110. <https://doi.org/10.37441/CEJER/2020/2/2/7919>
- [FIFA] Fédération Internationale de Football Association. 2023. Setting the pace: FIFA benchmarking report Women's football. digitalhub.fifa.com/m/3ba9d61ede0a9ee4/original/dzm2o61buenfox51qjot-pdf.pdf (Letöltés dátuma: 2024. 10. 22.)
- Harmat, M. (2024). *Módszertani útmutató a köznevelési intézmények alapkokumentumainak felülvizsgálatához*. Oktatási Hivatal, Pécsi Pedagógiai Oktatási Központ.
- Hoffmann, R. (1994). Pedagógiai program készítése az iskolákban. *Iskolakultúra*, 4(6), 48–55.
- Kiss, Z. (2021). Akadémiai labdarúgók tehetséggondozása: fókuszban a nevelés. In J. Bognár (Ed.): *Az Eszterházy Károly Egyetem tudományos közleményei (51. köt., 2021). Tanulmányok a sporttudomány köréből = Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae. Sectio Sport.* 43–52. <https://doi.org/10.33040/ActaUnivEszterhazySport.2023.51.43>
- Kiss, Z., Bognár, J., Déri, D., & Csáki, I. (2022). Hazai és határon túli labdarúgó akadémiák utánpótlásedzőinek pedagógiai nézetei.: Pedagogical views of coaches at football academies in Hungary and in neighbouring countries. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 23(8), 26–33.
- Kiss, Z., Fózser-Selmeci, B., Csáki, I., & Bognár, J. (2015). Bentlakó labdarúgó-korosztályok pszichés-mentális jellemzői. *Mentálhigiéne és Pszichoszomatika*, 16(4), 331–347. <https://doi.org/10.1556/0406.16.2015.4.2>
- Lehmann, L. (2011). *Az új típusú sportiskola bemutatása (közoktatási és egyesületi típusú)*. (Szakdolgozat, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem). (Letöltés dátuma: 2024. 10. 06.)
- Nesti, M., & Sulley, C. (2015). *Youth Development in Football. Lessons from the World's Best Academies*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203066508>
- Nielsen, J. C., Skrubbeltrang, L. S., Olesen, S. & Karen, D. (2020). Cooperation between schools and elite sports. How are schools affected from engaging in athletic talent development? *International Studies in Sociology of Education*. 31(2). <https://doi.org/10.1080/09620214.2020.1847167>.

- Nikander, J. A. O., Ronkainen, N. J., Korhonen, N., Saarinen, M., & Ryba, T. V. (2020). From athletic talent development to dual career development? A case study in a Finnish high performance sports environment. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 20(1), 245–262 <https://doi.org/10.1080/1612197X.2020.1854822>
- Rábai, D. (2018). Lila-fehér mezben. *Iskolakultúra*, 28(3–4), 53–63. <https://doi.org/10.14232/ISKKULT.2018.7.3>
- Quinaud, R. T., Capranica, L., Doupona, M., & Guidotti F. (2022). The holistic development of talented sportspersons through dual-career. *Frontiers in Sports and Active Living*, 2022(4). <https://doi.org/10.3389/fspor.2022.929981>
- Rábai, D. (2019). Labdarúgó akadémisták rekrutációjának és elégedettségének vizsgálata a fővárosi és a vidéki akadémiák tükrében. *Iskolakultúra*, 29(10), 85–97. <https://doi.org/10.14232/ISKKULT.2019.10.85>
- Sallen, J., Wendeborn, T. & Gerlach, E. (2023). Talented athletes as high achievers - only in sports? Analysis of academic performance and the impact of dual career assistance programmes in upper secondary school. *German Journal of Exercise and Sport Research*, 53, 410–419. <https://doi.org/10.1007/s12662-023-00878-7>
- Sóos, I., Borysławski, K., Boraczyński, M., Ihász, F., & Podstawski, R. (2022). Anthropometric and Physiological Profiles of Hungarian Youth Male Soccer Players of Varying Ages and Playing Positions: A Multidimensional Assessment with a Critical Approach. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(17), 11041. <https://doi.org/10.3390/ijerph191711041>
- Sportiskolák Országos Szövetsége (SIOSZ) (2019). *Javaslat a köznevelési sportiskolák támogatási rendszerének megújítására*. [https://www.siosz.hu/files/documentlibraryfiles/20196/1559550053SIOSZ - Javaslat a köznevelési sportiskolák támogatási rendszerének megújítására.pdf](https://www.siosz.hu/files/documentlibraryfiles/20196/1559550053SIOSZ_-_Javaslat_a_koznevelesi_sportiskolak_tamogatasi_rendszerenek_megujitasara.pdf) (Letöltés dátuma: 2024. 10. 06.)
- Varga, D., Földesi, Gy., & Gombocz, J. (2018). Declared pedagogical values of coaches at Hungarian football academies. *Physical Culture and Sport Studies and Research*, 77(1), 17–24. <https://doi.org/10.2478/pcssr-2018-0002>
- Zerényi, K. (2016). A Likert-skála adta lehetőségek és korlátok. *Opus et Educatio*, 3(4), 470–478. <https://doi.org/10.3311/ope.39>

Levelező szerző:

Déri Diána

diana.deri@gmail.com